

ELIZA OŽEŠKOVA (1841 – 1910)

„*Gardino gubernijos šiaurėje, apie šešias mylias nuo jo, keletą varstų nuo Vilniaus gubernijos paribio, plačioje lygumoje, nuaustoje iš derlingų laukų ir pievų, jau iš toli buvo matyti mano šeimos dvaras*”, - taip savo dienoraštį pradėjo Eliza Ožeškova – romanistė, novelistė, publicistė, visuomenės veikėja.

Gimė 1841 metų birželio 6 dieną Milkovščiznoje, pasiturinčioje, kilnioje šeimoje.

Vaikystėje buvo apsupta gubernančių, kurios mokė ją vokiečių ir prancūzų kalbų.

1852 metais buvo išsiųsta į Varšuvos parapinę moterų katalikių mokyklą, kur ugdytos „gerų namų“ merginos. Kartu su Eliza Pavlovską (Paulauskaite) mokėsi ir būsimoji poetė Marija Vasilovską, vėliau tapusi Konopnicką.

1858 metais tėvų spaudžiama ištekėjo už Piotro Ožeškos – dvigubai už ją vyresnio žemiečio. Sutuoktiniai apsigyveno Liudvinave (Kobrinio pavieta), Piotro Ožeškos dvare. Čia Ožeškova praleido keletą metų. Ji domėjosi nekilmingų žmonių gyvenimu, įkūrė kaimo vaikams mokyklėlę ir joje dirbo. Jautriai išgyveno 1863 metų sukilimo įvykius. Liudvinavo dvaras tapo namais, kuriuose buvo slepiami ir slaugomi sužeistieji, ruošiamos maisto atsargos, skalbiami sukilėlių drabužiai. Visa tai kiek vėliau rašytojos pavaizduota novelių rinkinyje „Gloria victis”.

Po sukilimo numalšinimo už pagalbą sukilėliams Piotras Ožeška suimtas ir išsiųstas į Sibirą, o jo turtas konfiskuotas. Eliza Ožeškova persikėlė į Milkovščizną, kur prabėgo jos vaikystė. Jaunoji Ožeškova naudojosi turtinga savo tėvo biblioteka – labai daug skaitė, čia pradėjo ir rašyti.

1866 metais „Iliustruotame savaitraštyje” („Tygodnik ilustrowany”) išspausdinta pirmoji jos novelė „Vaizdelis iš bado metų”.

Dėl didelių įsiskolinimų teko parduoti dvarą Milkovščiznoje, todėl 1870 metais Ožeškova visam laikui apsigyveno Gardine.

Gardine 1873 metais pasirodė žymiausi rašytojos prozos kūriniai: „Marta”, „Mejeris Ezofovičius”, „Žemumos”, „Dziurdziovai”, „Prie Nemuno”, „Chamas”. Ožeškovos manymu, literatūra privalo kovoti su visuomeniniu blogiu, o rašytojas turi jausti atsakomybę dėl visuomenės likimo. Dėl kūrybinės ir visuomeninės veiklos rašytoja dukart buvo siūloma Nobelio premijai gauti.

Nuo 1879 metų Ožeškova buvo knygyno – leidyklos Vilniuje bendrasavininkė.

Po daugybę metų trukusių pastangų jai pavyko gauti leidimą skirtis su pirmuoju sutuoktiniu. 1894 metais Eliza ištekėjo antrą kartą už ilgamečio bičiulio – advokato Stanislovo Nagorskio – ir pakeitė pavardę, ji tapo Nagorska.

1910 metų gegužės 18 dieną, neįveikusi sunkios širdies ligos, žymi rašytoja, visuomenės veikėja mirė. Ji palaidota Gardine. Nors ir buvo trukdoma caro valdžios, Ožeškovos laidotuvės tapo lenkų, rusų, žydų solidarumo manifestu. Juzefas Kotarbinskis paskutiniojo atsisveikinimo su ja kalboje pasakė: „*Ji buvo liaudies išmintis ir visos epochos jaučianti širdis.*”